

ДУХОВНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

А. Є. Скирда

ORCID 0000-0001-8254-7592

Стаття розглядає проблему можливості вважати духовний інтелект необхідною складовою моделі множинного інтелекту Х. Гарднера, а також важливим чинником для розвитку обдарованої особистості. Духовним інтелектом вважається адаптивне використання духовної інформації для полегшення щоденного вирішення завдань і досягнення мети. На відміну від інших нових типів інтелекту, література про духовний інтелект не обмежується дослідженням обдарованості та часто дуже пов'язана з релігією, особливо з погляду системних вірувань і віросповідань. Духовність також розглядається як турбота про інших, прагнення до добра й істини, прощення, співпраці, миру і трансцендентності. Духовний інтелект передбачає розуміння того, що немає різниці між реальним і нереальним, а є шари реалії з різними способами пізнання на кожному рівні. Співчуття та емпатія є невід'ємною частиною духовного інтелекту. Духовний розум і емоційний інтелект пов'язані один з одним. Для початку духовного зростання потрібні основи емоційного інтелекту. По мірі того як відбувається духовне зростання, відбувається і посилення емоційних навичок інтелекту, особливо стосовно емпатії та емоційної самосвідомості. Проте людина може мати емпатію, не будучи духовною та моральною людиною. Окрім того, духовність не обов'язково визначається релігійністю людини. Надається перелік навичок духовного інтелекту: усвідомлення власного світогляду, мети життя (місії), ієрархії цінностей, усвідомлення свого Его / вищого Я, взаємозв'язку всього життя, світогляду інших, ширини часу / простору сприйняття, обмежень / сили людського сприйняття, духовних законів, досвід трансцендентної єдності, складність внутрішньої думки, прихильність до духовного зростання, підтримання вищого Я під контролем, життя своїми цілями та цінностями, підтримування своєї віри, пошук керівництва від Духа, мудрий і ефективний духовний учитель / наставник, мудрий і ефективний агент змін, який приймає мудрі рішення, користуючись співчуттям.

Ключові слова: обдарована особистість, множинний інтелект, духовний інтелект, духовний розум, емоційний інтелект, емпатія, пізнання, самооцінка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Багато західних дослідників духовного інтелекту погоджуються з тим, що більшість дискусій стосовно духовного інтелекту є християнськи орієнтованими. З тієї ж причини Н. Ронел (N. Ronel) наводить приклад цієї релігійної орієнтації: «На основі теїстичного підходу духовний інтелект сприймається як здатність розуміти світ і себе через богоцентричність і відповідно до цього адаптувати своє життя» (Ronel, 2008, с. 1). Тому він передбачає, що людина може бути духовно обдарованою тільки через первісну віру в Бога. Таке припущення знімає можливість розвинути духовний інтелект у тих, хто не вірить в єдиного Бога або взагалі не вірить у Бога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Якщо обдарованість є невловимим поняттям, то духовний інтелект є набагато більшим. К. Нобл (K. Noble) вважає його загадкою та попереджає, що мова може бути марною для того, щоб описати основну ідею, оскільки «нові концепції та нові знання нерідко випереджають слово. Д. Зохар і І. Маршалл (D. Zohar & I. Marshall) погоджуються з цим, стверджуючи, що наша культура є «духовно німою в буквальному сенсі – ми не маємо адекватної мови, щоб виразити багатство людської душі» (Zohar & Marshall, 2000, с. 35). Слова можуть натякнути на глибші поняття, ніж ті, які ми можемо сформулювати.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На відміну від інших нових типів інтелекту, література про духовний інтелект не обмежується дослідженням обдарованості та дуже пов'язана з релігією. С. Вигглзвес (C. Wigglesworth) визначає духовність як «вроджену людську потребу з'єднуватися з чимось більшим ніж вона сама». Але духовність не обов'язково визначається вірою в релігію або навіть у вищі сили. Дж. Капіт (Cupit, 2008, с. 18) стверджує, що їх потрібно розділяти: «Духовність — це щось, що мають усі люди; релігія – це спосіб, у який ми намагаємося зрозуміти цю духовність».

Саме через проблему «змісту» духовного інтелекту Х. Гарднер (H. Gardner) відмовився відносити його до своєї моделі множинного інтелекту. Але це не стало перепоною для інших дослідників. Наприклад, К. Нобл піднімає такі питання: «Чи може духовний інтелект, як і інші форми інтелекту, розвиватися з часом за рахунок практики та бажання

людини? Яким чином духовний інтелект проявляється у різних народів? Чи буде духовно обдарована людина визнана в будь-якій культурі чи ері? Чи може людина бути глибоко обдарованою або навпаки сильно відставати у духовному розвитку?» Ці питання цікавили й інших дослідників духовного інтелекту в тій чи іншій формі протягом багатьох століть, але, здається, в цей час ці питання є особливо гострими (Noble, 2001, с. 120)

Постановка завдання. Ціллю статті є дослідити, чи можливо доповнити модель множинного інтелекту Х. Гарднера новою складовою, а саме духовним інтелектом, а також з'ясувати, чи є він важливою складовою розвитку обдарованої особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У підтвердження вічного пошуку духовних відповідей потрібно згадати Сократа, який давав пораду знати себе ще приблизно 2400 років тому; а також Будду, який приблизно 2500 років тому вивчав розум і займався самопізнанням на такому глибокому рівні, що це стало однією з головних світових релігій.

Однак К. Рейберн (С. Rayburn) заперечує це: «Духовність не обмежується теїстами, а включає атеїстів, агностиків і неприєднаних ні до яких конфесій осіб» (С. Rayburn, 2004, с. 356). Хоча К. Рейберн визнає, що духовність і моральність часто пов'язані з релігійністю, особливо з погляду системних вірувань і віросповідань, духовність також розглядається як турбота про інших, прагнення добра й істини, прощення, співпраця, мир і трансцендентність. Дж. Міллер (J. Miller) описує духовний інтелект простіше – як спів душі: «Те що душа співає розумілось античною психологією душі світу – спів душі був відомий як музика різних сфер». Міллер стверджує, що ми можемо бачити душу, яка співає, у таких людях, як Нельсон Мандела та Далай-Лама. Сміх Далай-лами та тепла посмішка Н. Мандели є проявом співаючої душі. Дж. Бастра (J. Bastra) стверджує, що сам сміх – це щось духовне та належить до вищої стадії інтелекту.

Погляд Дж. Бастри є цікавим, враховуючи те, що одна з найбільш характерних рис обдарованої особистості – це почуття гумору. Якщо сміх – це зв'язок з духовним інтелектом, тоді обдарована особистість може виявляти докази «співаючої душі» у звичайному житті.

Д. Зохар і І. Маршалл також використовували свої концепції духовного інтелекту для посилення відносин на робочому місці. Слово «духовне» у концепції Д. Зохара і І. Маршалла походить від латинського слова «spiritus», яке означає «те, що дає життя або життєздатність системі», а не релігійне визначення. Д. Зохар і І. Маршалл ставлять під сумнів зв'язок між духовним інтелектом і організованою релігією. Ці дослідники стверджують, що людина може бути високо розвинутою в духовному сенсі та зовсім не мати віри або будь-яких релігійних переконань. Вони також

стверджують, що людина може бути дуже релігійною, але бути досить слабо розвинутою в духовному розумінні: «Дуже релігійна людина може бути духовно німою; а дуже стійкий атеїст може бути духовно розумним. Це, звичайно, полягає не в різниці між релігіями, бо є духовно німі і духовно розумні версії кожної релігії на планеті. Різниця полягає в моєму ставленні, в якості моїх питань і в моєму пошуці, у глибині та широті моїх переконань, у глибині джерел моїх переконань» (Zohar&Marshall, 2000, с. 292).

Р. Еммонс (R. Emmons) використовував критерії Х. Гарднера (H. Gardner) та прийшов до чітких висновків про те, що є достатньо підстав для того, щоб вважати духовний інтелект невід'ємною складовою множинного інтелекту (Emmons, 2003, с. 83). Р. Еммонс визначив духовний інтелект як адаптивне використання духовної інформації для полегшення щоденного вирішення завдань і досягнення мети». Спочатку він запропонував п'ять компонентів духовного інтелекту:

Здатність виходити за межі фізичного та матеріального.

Здатність відчувати свідомість на підвищеному рівні.

Здатність освячувати повсякденний досвід.

Здатність використовувати духовні ресурси для вирішення проблем.

Здатність бути добродесними.

Тоді як Д. Зохар і І. Маршалл стверджують, що духовний інтелект – це розум, який загалом нас робить, це те, що дає нам нашу цілісність. Це розум душі, розум глибокої самооцінки. Це інтелект, з яким ми ставимо фундаментальні питання та за допомогою якого ми переосмислюємо наші відповіді.

Д. Зохар і І. Маршалл ввели дванадцять якостей духовного інтелекту. Такими якостями є:

1. Самосвідомість: знати, ким ви є насправді, у що ви вірите і що цінуєте, що глибоко мотивує вас, і що ви пов'язані з цілим усесвітом.

2. Керуватись баченням і цінностями або ідеалізмом діяти згідно з принципами та глибокими віруваннями, і жити відповідно до них.

3. Позитивно використовувати труднощі: навчатись і розвиватись на помилках, невдачах і стражданні. І використовувати біль, трагедію і страждання, щоб навчатись.

4. Холізм: бачити більші структури, відносини та зв'язки між речами; мати відчуття приналежності до цілого.

5. Святкувати розмаїття: цінувати інших людей за їх відмінності, а не всупереч їм.

6. Незалежність: протистояти натовпу і мати власні переконання та можливість не адаптуватися, бути незалежними.

7. Схильність до запиту фундаментального питання: «Чому?» Мають потребу зрозуміти проблему та зануритись у її саму глибину.

8. Можливість переосмислювання: відсторонитись від ситуації або проблеми та побачити проблему в більш широкому контексті.

9. Спонтанність: жити та відчувати час.

10. Співчуття: мати якість «почуття» і глибоке співчуття.

11. Покірність: мати відчуття того, що ви граєте в більшій драмі, розуміти своє істинне місце в світі.

12. Почуття покликання: почуття служити та віддавати.

С. Вигглзвес також надає перелік навичок духовного інтелекту: усвідомлення власного світогляду, усвідомлення мети життя (місії), усвідомлення ієрархії цінностей, складність внутрішньої думки, усвідомлення свого Его / вищого Я, усвідомлення взаємозв'язку всього життя, усвідомлення світогляду інших, ширина часу / простору сприйняття, усвідомлення обмежень / сили людського сприйняття, усвідомлення духовних законів, досвід трансцендентної єдності, прихильність до духовного зростання, підтримання вищого Я під контролем, життя своїми цілями та цінностями, підтримування своєї віри, пошук керівництва від Духа, мудрий і ефективний духовний вчитель / наставник, мудрий і ефективний агент змін, приймає мудрі рішення, користуючись співчуттям, заспокійлива, цілюща присутність, узгоджується з відливом і плином життя.

Д. Кинг (D. King) визначає духовний інтелект як сукупність розумових здібностей, які базуються на нематеріальних і трансцендентних аспектах дійсності; особливо ті, які пов'язані з природою нашого існування, особистим змістом і посиленням станом свідомості. Він також пропонує чотири основні здібності або можливості духовного інтелекту:

1. Критичне екзистенціальне мислення – здатність критично споглядати за природою існування, реальністю, Всесвітом, простором, часом й іншими екзистенціальними / метафізичними питаннями.

2. Виробництво особистого сенсу – здатність виводити особистий зміст і значення з усіх фізичних і психічних переживань.

3. Трансцендентальне усвідомлення – здатність ідентифікувати трансцендентні розміри / структури себе, інших, і фізичного світу під час нормальних станів свідомості, супроводжується здатністю ідентифікувати їхнє відношення до себе та до фізичного.

4. Розширення свідомого стану – здатність входити та виходити з вищих станів свідомості та таких інших станів трансю, як глибоке споглядання, медитація і / або молитви на власний розсуд.

С. Вигглзвес стверджує, що характерні риси, відображені «духовними лідерами», зазвичай містять такі дескриптори, як люблячий, добрий, простий, мирний, мужній, чесний, щедрий, наполегливий, вірний, мудрий і надихаючий. Тому у нас уже є загальне сприйняття того, що робить когось «духовно розумним». Що ми ще не маємо, це спосіб опису духовного інтелекту, який є нейтральним до віри й особливо спрямований на навички та здібності, яких ми намагаємося досягти, коли ми прагнемо до духовного зростання.

Висновки і перспективи подальших розвідок. На основі вищевикладеного можна зробити такий висновок: духовний інтелект передбачає розуміння того, що немає різниці між реальним і нереальним, а є сфери реалій з різними способами пізнання на кожному рівні. Співчуття та емпатія є невід'ємною частиною духовного інтелекту. Духовний розум і емоційний інтелект пов'язані один з одним. Для початку духовного зростання потрібні основи емоційного інтелекту. По мірі того як відбувається духовне зростання, відбувається і посилення емоційних навичок інтелекту, особливо стосовно емпатії й емоційної самосвідомості. Проте людина може мати емпатію, не будучи духовною та моральною людиною. Окрім того, духовність не обов'язково визначається релігійністю людини. Оскільки духовний інтелект є розумом глибокої самооцінки, а також тим, що дає нам нашу цілісність, то вважається можливим доповнити модель множинного інтелекту Х. Гарднера ще одною складовою, а саме духовним інтелектом, і вважати його важливим чинником у розвитку обдарованої особистості.

Література

1. Bastra J. S. Laughter is spiritual intelligent. *The Hindustan Times, New Delhi*. June 22, 2008.
2. Cupit, G., In Hegerty, J. That's the spirit. *Sunday Telegraph*. 2008. October 26th. P.18.
3. Emmons R. *The Psychology of Ultimate Concerns: Motivation and Spirituality in Personality*. Guilford: New York, 2003.
4. Gardner H. The case for Spiritual Intelligence. *International Journal for the Psychology of Religion*. 2000. #10 (1). Pp. 27 – 34.
5. King D. B. *The Spiritual Intelligence Project: Extracting Cognitive Ability from the Psychospiritual Realm*. URL : <http://www.dbking.net/spiritualintelligence/> [Doctoral Dissertation in progress] Trent University, Ontario, Canada, 2008 (дата звернення : 12.11.2018).
6. Miller J. P. *Educating for wisdom and compassion*. Sage : Thousand Oaks, 2006.
7. Noble K. Spiritual intelligence: A new frame of mind. *Spirituality and Giftedness. Advanced Development: A Journal of Adult Giftedness*. 2000. # 9. Pp. 1–28.

8. Rayburn C. *Assessing students for morality education: A new role for school counsellors*. ASCA: Professional School Counseling. American School Counselor Association, 2004.
9. Ronel N. The experience of spiritual intelligence. *Journal of Transpersonal Psychology*. 2008. URL : <http://www.highbean.com/doc/1P3-154282651.html> (дата звернення : 13.01.2019).
10. Wigglesworth C. Spiritual intelligence and why it matters. The INNERWORLDS MESSENGER: *A newsletter to spark the inner Journey*, 2008. #22. URL : <http://www.innerworkspublishing.com/new/vol22/intelligence.htm> (дата звернення : 25.06.2018).
11. Zohar D., Marshal I. *SQ: Spiritual Intelligence, the Ultimate Intelligence*. London : Bloomsbury, 2000.

References

1. Bastra, J. S. (2008). Laughter is spiritual intelligent. *The Hindustan Times, New Delhi, June 22* (eng).
2. Cupit, G., (2008). In Hegerty, J. (2008). *That's the spirit. Sunday Telegraph, October 26th*, p.18 (eng).
3. Emmons, R., (2003). *The Psychology of Ultimate Concerns: Motivation and Spirituality in Personality*. Guilford: New York (eng).
4. Gardner, H. (2000). The case for Spiritual Intelligence. *International Journal for the Psychology of Religion*, #10 (1), 27 – 34 (eng).
5. King, D. B. (2008). *The Spiritual Intelligence Project: Extracting Cognitive Ability from the Psychospiritual Realm*. Retrieved from [http://www.dbking.net/spiritualintelligence/\[Doctoral Dissertation in progress\]](http://www.dbking.net/spiritualintelligence/[Doctoral Dissertation in progress]) Trent University, Ontario, Canada (date of appeal: 12.11.2018) (eng).
6. Miller, J. P. (2006). *Educating for wisdom and compassion*. Sage: Thousand Oaks (eng).
7. Noble, K. (2000). Spiritual intelligence: A new frame of mind. *Spirituality and Giftedness. Advanced Development: A Journal of Adult Giftedness*, # 9, 1–28 (eng).
8. Rayburn, C. (2004). *Assessing students for morality education: A new role for school counsellors*. ASCA: Professional School Counseling. American School Counselor Association (eng).
9. Ronel, N. (2008). The experience of spiritual intelligence. *Journal of Transpersonal Psychology*. Retrieved from <http://www.highbean.com/doc/1P3-154282651.html> (date of appeal: 13.01.2019) (eng).
10. Wigglesworth, C. (2008). Spiritual intelligence and why it matters. The INNERWORLDS MESSENGER: *A newsletter to spark the inner Journey*, 22. Retrieved from <http://www.innerworkspublishing.com/new/vol22/intelligence.htm> (date of appeal: 25.06.2018) (eng).
11. Zohar, D. & Marshal, I. (2000). *SQ: Spiritual Intelligence, the Ultimate Intelligence*. London: Bloomsbury (eng).

ДУХОВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ ОДАРЕННОЙ ЛИЧНОСТИ

А. Е. Скирда

Статья рассматривает проблему возможности считать духовный интеллект необходимой составляющей модели множественного интеллекта Х. Гарднера, а также важным фактором для развития одаренной личности. Духовным интеллектом считается адаптивное использование духовной информации для облегчения ежедневного решения задач и достижения цели. В отличие от других новых типов интеллекта литература о духовном интеллекте не ограничивается исследованием одаренности и часто очень связана с религией, особенно с точки зрения системных верований и вероисповеданий. Духовность также рассматривается как забота о других, стремление к добру и истине, прощению, сотрудничеству, миру и трансцендентности. Духовный интеллект предполагает понимание того, что нет разницы между реальным и нереальным, а есть слои реалий с различными способами познания на каждом уровне. Сочувствие и эмпатия является неотъемлемой частью духовного интеллекта. Духовный разум и эмоциональный интеллект связаны друг с другом. Для начала духовного роста нужны основы эмоционального интеллекта. По мере того как происходит духовный рост, происходит и усиление эмоциональных навыков интеллекта, особенно в отношении эмпатии и эмоционального самосознания. Однако человек может иметь эмпатию, не будучи духовным и моральным человеком. Кроме того, духовность не обязательно определяется религиозностью человека. Предоставляется перечень навыков духовного интеллекта: осознание собственного мировоззрения, цели жизни (миссии), иерархии ценностей, осознание своего Эго / высшего Я, взаимосвязи всей жизни, мировоззрения других, ширины времени / пространства восприятия, ограничений / силы человеческого восприятия, духовных законов, опыт трансцендентного единства, сложность внутренней мысли, привязанность к духовному росту, поддержание высокого Я под контролем, жить своими целями и ценностями, поддержание своей веры, поиск руководства Духа, мудрого и эффективного духовного учителя / наставника, мудрый и эффективный агент перемен, который принимает мудрые решения, руководствуясь сочувствием.

Ключевые слова: одаренная личность, множественный интеллект, духовный интеллект, духовный разум, эмоциональный интеллект, эмпатия, познание, самооценка.

SPIRITUAL INTELLIGENCE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF DEVELOPMENT OF A GIFTED PERSONALITY

A. Y. Skyrda

The article considers the problem of the possibility of considering spiritual intelligence as a necessary component of the model of multiple intelligences by

H. Gardner, and also an important factor for the development of a gifted personality. Spiritual intelligence is the adaptive use of spiritual information to facilitate solving of daily tasks and achievement of the goal. Unlike other new types of intelligence, the literature on spiritual intelligence is not limited to the study of giftedness and is often much related to religion, especially from the standpoint of systemic religions and beliefs. Spirituality is also seen as concern for others, the pursuit of goodness and truth, forgiveness, cooperation, peace and transcendence. Spiritual intelligence implies understanding that there is no difference between real and unreal, but there are layers of realities with different ways of cognition in each level. Compassion and empathy are an integral part of spiritual intelligence. Spiritual mind and emotional intelligence are connected with each other. For the beginning of spiritual growth, you need the basics of emotional intelligence. As spiritual growth takes place, there is an increase in the emotional intelligence of the intellect, especially with regard to empathy and emotional self-awareness. However, a person can have an empathy without being a spiritual and moral person. In addition, spirituality is not necessarily determined by human religiosity. There is a list of the spiritual intelligence skills, awareness of your own world, life's purpose (mission), the hierarchy of values, awareness of your ego/higher self, interrelation of everything in your life, other points of view, width of time/space perception limit/power of human perception, spiritual laws, experience of transcendent unity, internal complexity of thought, commitment to spiritual growth, maintaining higher self control, the life goals and values, maintaining the faith search for guidance from Spirit wise and effective spiritual teacher / mentor, a wise and effective change agent who takes wise decisions due to the compassion.

Key words: *Gifted personality, multiple intelligences, spiritual intelligence, spiritual intelligence, emotional intelligence, empathy, cognition, self-esteem.*

Скирда Алла Євгенівна – доцент кафедри мовної підготовки, Донецький національний технічний університет (м. Покровськ, Донецька область, Україна).
E-mail: alla.skyrda@ukr.net,

Skyrda Alla Yevgenivna – Associate Professor, Language Training Department, Donetsk National Technical University (Pokrovs'k, Donetsk region, Ukraine).
E-mail: alla.skyrda@ukr.net.